

NYHETER

MILJÖVÄNLIG KISTA

Kistor bränns i miljötest

Hur blir man ett miljövänligt lik?

Det undersöks just nu i ett krematorium i Sandviken. Kisttillverkarna är oense.

SANDVIKEN

Studier utförda i både Danmark och Tyskland visar att kistor gjorda av spånskivor avger mer kväveoxid än kistor gjorda helt i furu och kan kräva mer eldningsbränsle när de bränns i krematorier. Men de svenska kisttillverkarna, länsstyrelser och Naturvårdsverket är inte ense om hur det här med kremering, kväveoxidutsläpp och kistmaterial hänger ihop och det har pågått en långdragen, men ändå stillsam, debatt om detta i begravningskretsar. För att reda ut frågan pågår just nu ett kistbränningstest i Sandviken.

Man börjar med mätning av kväveutsläppen, de så kallade NOX-utsläppen, från själva brännarna. De ska först användas med vanlig fossil dieselolja och därefter med RME (biobaserat medel för dieselmotorer). Därefter sker själva kisttestet.

De tre kisttillverkarna Fonus, Nyarp och Nilssons Trämanufaktur har levererat tre kistor vardera av sina vanligaste kisttyper till testet. Det blir kistor i massivt trä, rena spånskivekistor samt lackerade och folierade spånskivekistor som bränns upp. Nilssons är övertygade om att deras kistor ska klara testet bäst men konkurrenterna Fonus och Nyarp är inte lika säkra (se separata artiklar).

Torbjörn Samuelsson är teknisk rådgivare på Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund.

Kväve kan bildas på tre sätt: från kroppen och kistan, när temperaturen kommer upp på 1200–1300 grader samt av oförbrända kolväten i ugnen. Det vi tror är att rent trä ger mindre kväveutsläpp

”Det vi tror är att rent trä ger mindre kväveutsläpp än spånskiva, men vi vill veta.”

Torbjörn Samuelsson, teknisk rådgivare på Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund.

än spånskiva, men vi vill veta. Syftet med testet är att lära oss varifrån kväveutsläppet kommer, om det kan vara något mer än själva kistan. Det finns kurvor i tidigare tester som vi inte förstår. Vi ska jämföra kvävekurvorna med kurvorna över temperatur, koldioxidhalt, kistans innehåll etcetera, etcetera, säger Torbjörn Samuelsson.

Testet kan få stor betydelse för Sveriges krematorier. I dagsläget råder viss förvirring kring utsläppsnivåerna.

Hösten 2013 blev krematoriet i Nyköping anmält till åklagare för att det överskridit gränsen på 900 gram kväveoxider per kremering. Nyköpingskrematoriet ville få gränsen höjd men länsstyrelsen i Uppsala län sa nej.

Helt annorlunda var det för Sveriges största krematorium, ofta kallat Kvi-bergs, som finns i Göte-

borg. Krematoriet ville för några år sedan också få sin gräns höjd men fick nej av miljöförvaltningen som ansåg att gränsen tvärtom borde kunna sänkas. Men 2014 gav länsstyrelsen i Västra Götalands län krematoriet ett nytt miljötillstånd. I det finns det inga villkor eller gräns för kväveutsläppen.

Hittills har Naturvårdsverket främst varit intresserad av utsläppen av kvicksilver, koldioxid och rökstoff. Kväveutsläppen har inte varit prioriterade.

– Av landets 59 krematorier har bara ett tjugotal NOX-villkor. Bland förbränningsfolk på myndigheterna vill man absolut prata om NOX, men en viktig faktor här är det inte finns någon teknisk utrustning på marknaden idag som kan reducera utsläpp från kanske så mycket som 300 kilo kista.

– Den dagen det kommer sådan teknik kan man ställa krav på krematorierna. Men man kan fråga sig om en marknad på 59 svenska krematorier är en tillräckligt stor marknad för att något företag ska ta fram den tekniken, säger Torbjörn Samuelsson.

En rapport om kväveförso-ken väntas i vår.

JAN SAMUELSSON
jan.samuelsson@sydsvenskan.se

FAKTA

Krematoriets historia

Sveriges första krematorier togs i bruk 1876 och för att få svenskarna att använda sig av eldbegängelse, som kremering kallades då, drogs det igång en informationskampanj som ledde till att Svenska Likbränningsföreningen bildades.

Speciellt på 1920- och 1930-talet anslöt sig många till

eldbegängelserörelsen. Likbränningsföreningen bytte 1983 namn till Sveriges kyrkogårds och krematorieförbund (SKKF).

77 procent av de avlidna i Sverige kremerades år 2011. Ledde statistiken gjorde Japan där 99,93 procent av de avlidna kremeras det aktuella året.

Källa: Naturvårdsverket/Svenska kyrkan

Nilssons Trämanufaktur har sitt kistlager i ett lagerhotell i Malmö frihamn. Tomas Stadler, till vänster,

Uppstickaren s

MALMÖ

Nilssons Trämanufaktur i Malmö är en uppstickare i kistbranschen.

– Det är få som säger ”jag vill ha en miljövänlig kista”. Därför måste vi inom branschen själva driva frågan, säger Tomas Stadler från Nilssons.

Peter Jensen, Tomas Stadler och Jan Topolski läste maskinteknik i Lund tillsammans. Som civilingenjörer arbetade de båda förstnämnda som konsulter och anställda, men alla längtade efter att få bli entreprenörer.

– Det finaste man kan göra är ha ett eget företag och bygga upp något. På en nyårsfest bestämde vi oss för att göra det, våra fruar tyckte väl att det var lite tråkigt, men så blev det, berättar Peter Jensen.

– Som anställd har du alltid någon över dig som tar besluten. Skillnaden är att nu får man bestämma själv, säger Tomas Stadler om företagarlivet.

Att de hamnade i kistbranschen berodde mycket på tillfälligheter, hävdar de båda. De hade gått igenom ett antal affärsidéer och förkastat flertalet av dem.

– Jan Topolskis far hade nyligen hade gått bort och Jan ställdes inför det här med att välja kista. Det

fanns också en släkting inom branschen som berättade om den, säger Peter Jensen om hur valet föll på kistbranschen.

Hösten 2009 startades Nilssons Trämanufaktur AB i Malmö. Vid den tidpunkten ansågs kistor i massivt trä vara lite exklusivare, och de kostade också mer än spånskivekistor. Affärsidén då var att tillverka och sälja ett begränsat sortiment av kistor i massivt trä billigare än konkurrenterna till begravningsbyråerna. Kostnaderna hålls nere bland annat genom att kistorna tillverkas i Polen och transporteras stående i flerpack på lastpallar, istället för styckvis som konkurrenterna gör, och med transportföretag som vanligtvis kör ut annan typ av gods.

och Peter Jensen visar en kisttyp med text urfräst på sidan. Den har tagits fram för att visa vad som kan göras med kistor i massivt trä. Finns även i "puderrosa" kulör.

KOMMENTARER

Morgan Löfgren, vd på Nyarp:

■ "Nyarp är miljöcertifierade utifrån ISO 14001 och vi arbetar ständigt med att förbättra vårt miljöarbete /.../. Med utgångspunkt i kväveutsläppen som enda miljöfråga tror jag att man för miljöns skull ska vara försiktig med att dra slutsatser. /.../. Vi tillverkar kistor av såväl spån och furu som andra träslag. Detta givetvis med företrädesvis svensk och skandinavisk råvara.

Det vore både fel och förmått av mig att föregå undersökningen av NOX-utsläpp med mina kommentarer nu.

I sammanhanget är det viktigt att säga det finns många miljöfrågor i branschen precis som i samhället i övrigt och det finns frågor om andra utsläpp som är högre på Naturvårdsverkets agenda."

Anders Nilsson, chef för Fonus Träindustri:

■ "Jag är medveten om att Nilssons kör en aggressiv retorik kring kväveutsläppen och jag ska passa mig för att säga att de har fel, men Fonus ambition är att vara ledande på miljömrådet. Vi kommer senast under våren 2016 att göra en miljö-satsning där vi talar om vad vi menar med miljökista /.../.

Vi är mycket nyfikna på mätningarna i Sandviken, men vi anser att man inte bara kan titta på kistmaterialet när det gäller begravnings miljöpåverkan. Transporter är en viktig fråga, ytbehandling en annan, vad man har för material till inredning är också av betydelse.

Det är dessutom skillnad på spånskivor och spånkivor. De vi använder är Svanenmärkta och tillverkad i Sverige."

Som sjunger trækistans lov

Sedan dess har konkurrenternas kistutbud förändrats, massiva träkistor har blivit både billigare och vanligare.

Hur var det att ta sig in i kistbranschen?

– De flesta privata begravningsbyråer är lokala, verkligen seriösa, små företag med ett fåtal anställda. Men annars är det inte så stor skillnad på kistbranschen och andra branscher. Det som kanske skiljer den mest från andra är att den inte är så känd. Om du exempelvis ska köpa kläder eller en bil kan du gå och fundera på vad du ska välja att köpa, men det här med kistor och begravingar är något du inte funderar på. Ofta kommer det plötsligt att du ska ta beslut om kistor och annat, säger Peter Jensen.

Det säljs cirka 90 000 kistor om året. Kooperativt ägda Fonus, som har en unik ställning på marknaden med både egen kisttillverkning och begravningsverksamhet, står för cirka 28 000 kistor. På den resterande privatmarknaden av 62 000 kistor levererar Nilssons Trämanufaktur cirka 5 700 kistor, vilket motsvarar drygt 9 procent av privatmarknaden.

Sedan det framkom det att det råder oklarheter kring kraven på kväveutsläpp från krematorierna har Nilssons Trämanufaktur legat på för att få till det kistbränningsstest som nu pågår i Sandviken (se separat artikel).

– Vi kunde ju inte bara strunta i miljöaspekten när vi fick reda på problemen

"Det är egentligen lika viktigt med miljötänk kring begravingar som när du handlar mat, men det är svårt att skapa ett konsumenttryck."

Tomas Stadler, Nymans trämanufaktur i Malmö.

med kväveutsläppen. Tänk om vi inte gjort något och någon frågat oss om 25 år "varför gjorde ni inget när ni visste". Vi tycker det finns en bra lösning framför näsan på alla: använd bara furukistor. Och det kan alla tillverkare göra, vi har inte patent på de massiva kistorerna, säger Peter Jensen.

I Tyskland tar de privata krematorierna, enligt Tomas Stadler, extra betalt när de bränner spånkivkistor eftersom de kräver mer rengöring, från limrester och annat, av ugnen, och dessutom kräver mer förbränningsolja. Att ha en extra avgift i Sverige skulle vara svårt eftersom de flesta krematorierna ägs av kyrkan, förutom två kommunala krematorier.

Funderar folk på miljö-

aspekten vid begravingen?

– Det är egentligen lika viktigt med miljötänk kring begravingar som när du handlar mat men det är svårt att skapa ett konsumenttryck kring det här. Det är få som säger "jag vill ha en miljövänlig kista". Därför måste vi inom branschen själva driva frågan, säger Tomas Stadler.

De polsktillverkade kistorerna är designade efter vilket land de ska säljas vidare till. Danska kistor har en sarg i botten för att passa danska lyftanordningar, de har också lite andra vinklar och utformning än svenska och är nästan alltid vita. Svenska kistor står på fötter för att passa svensk hantering och trätets finish är inte så viktig, Nilssons storsäljare

är en billig kista med synliga pluggar i kvisthålen. Även skillnader finns i förhållande till lite plattare holländska kistorerna och de tyska samt norska kistorerna.

– Vi ser kistor varje dag och skulle gärna göra förändringar, men det här med kistdesign är känsligt. Människor ser inte kistor så många gånger i sitt liv och det kan gå lång tid mellan varje gång, därför upplevs varje liten förändring som stor och kanske för djävur, säger Tomas Stadler.

TEXT: JAN SAMUELSSON
jan.samuelsson@sydsvenskan.se

FOTO: HUSSEIN EL-ALAWI
hussein.el-alawi@sydsvenskan.se

